Elsüllyedt Mohács

Sunken Mohács

Újabb tanulmányok
a mohácsi csatával kapcsolatos
kutatások eredményeiből

New studies using the research achievements
relating to the Battle of Mohács

Elsüllyedt Mohács

Újabb tanulmányok a mohácsi csatával kapcsolatos kutatások eredményeiből

Sunken Mohács

New Studies Using the Research Achievements relating to the Battle of Mohács

ELSÜLLYEDT MOHÁCS

Újabb tanulmányok a mohácsi csatával kapcsolatos kutatások eredményeiből

Sunken Mohács

New Studies Using the Research Achievements relating to the Battle of Mohács

JANUS PANNONIUS MÚZEUM
Martin Opitz Kiadó
DUNA-DRÁVA NEMZETI PARK IGAZGATÓSÁG
HADSZÍNTÉRKUTATÁS MOHÁCS 500

BUDAPEST
2023

A kötet a

Nemzeti Kulturális Alap

támogatásával valósult meg.

A kötet a Janus Pannonius Múzeum 1159/2023. (IV. 27.) kormányhatározat által támogatott Mohács 500 csatatérkutatási projektjének keretében készült.

Szerkesztő
Varga Szabolcs

Olvasószerkesztő
Bertók Krisztina

Borítóterv
auri grafika

Borítóképek
Nehézlovas hagyományőrző (Fotó: Schnell Tamás)
Hunyadi Mátyás aranyforintja (Janus Pannonius Múzeum)

Hátlapi képek
Hans Thalhofer: Lovas párbaj (MS Thott.290.2º 124r)
A III. számú tömegsír az 1976-os feltárás idején (részlet) (Janus Pannonius Múzeum)

Előzék
A Janus Pannonius Múzeum által vezetett Mohács 500 csatatérkutatási program keretében talált fémleletek a csatatér környezetéből

Utózék
Janus Pannonius Múzeum által vezetett Mohács 500 csatatérkutatási program keretében felgyűjtött főbb tárgytípusok

A térképeket készítette
Haramza Márk

© A szerzők
© Martin Opitz Kiadó
© Janus Pannonius Múzeum

ISBN 978-615-6388-54-4

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet, illetve annak részeit tilos reprodukálni, adatrögzítő rendszerben tárolni, bármilyen formában vagy eszközzel – elektronikus úton vagy más módon – közölni a kiadó engedélye nélkül.

Kiadja:
Martin Opitz Kiadó – Janus Pannonius Múzeum
Duna–Dráva Nemzeti Park Igazgatóság – Mohács 500 Egyesület

Nyomda: Pauker Nyomdaipari Kft.

A Martin Opitz Kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

TARTALOM

Varga Szabolcs: Előszó 7
Szabolcs Varga: Foreword 7

Bertók Gábor – Neményi Réka – Simon Béla: Az 1526. évi mohácsi csatához köthető tömegsírok felfedezésének története és a III. számú tömegsír új feltárásának eredményei 9
Gábor Bertók – Réka Neményi – Béla Simon: The History of the Discovery of the Mass Graves associated with the Battle of Mohács in 1526 and the Achievements of the New Excavation of Mass Grave No. 3. 19

Neményi Réka – Haramza Márk – Győrffy-Villám Zsombor – Bertók Gábor: A III. számú tömegsír régészeti leletanyaga 21
Réka Neményi – Márk Haramza – Zsombor Győrffy-Villám – Gábor Bertók: The Archaeological Remains of Mass Grave No. 3 27

De Andrés Marcos – Kocsmár Réka – Molnár Erika – Vig Viktor – Bereczki Zsolt – Pálfi György: A Mohácsi Nemzeti Emlékhely III. számú tömegsírja feltárásának befejezése és a csontvázmaradványok feldolgozásának első lépései 53
Marcos De Andrés – Réka Kocsmár – Erika Molnár – Viktor Vig – Zsolt Bereczki – György Pálfi: The Completion of the Excavation of the Mass Grave No. 3 at the National Memorial Site of Mohács and the First Steps of the Anthropological Studies of the Human Skeletal Remains 67

Vig Viktor – Pálfi György– Szabó Árpád – Bereczki Zsolt: A mohácsi III. számú tömegsír csontvázain megfigyelt perimortem sérülések előzetes oszteoarcheológiai vizsgálatának eredményei 69
Viktor Vig – György Pálfi – Árpád Szabó – Zsolt Bereczki: Preliminary Results of the Osteoarcheological Investigation Targeting Perimortem Lesions in the Skeletal Material of Mass Grave No. 3 in Mohács 79

Szabó Árpád – Mai Tímea: Módszertani javaslat a III. számú tömegsírban nyugvók sérüléseinek vizsgálatához 81
Árpád Szabó – Tímea Mai: Recommended Methodology for the Examination of the Injuries of the Remains in Mass Grave No. 3 in Mohács 106

Varga Szabolcs: Megjegyzések a mohácsi csata utáni kivégzések kérdéséhez 107
Szabolcs Varga: Comments on the Executions after the Battle of Mohács 116

Polgár Balázs: Történelmi csatatérek kulturális örökségvédelme Magyarországon 117
Balázs Polgár: Cultural Heritage Protection of Historic Battlefields in Hungary 130

Kruppa Tamás: Az 1501. évi oszmánellenes velencei–magyar–pápai szövetség a velencei követjelentések fényében 131
Tamás Kruppa: The Anti-Ottoman Venetian-Hungarian Papal Alliance of 1501 according to the Venetian Ambassadors' Reports 136

Nemes Gábor: Oszmánellenes segítség helyett császárellenes liga? Giovanni Francesco Capi pápai nuncius missziója 1526-ban 137
Gábor Nemes: An Anti-Imperial League instead of Anti-Ottoman Help? Papal Nuncio Giovanni Francesco Capi's Mission of 1526 143

Kovács Viktória: A véres kard körülhordozása a Magyar Királyságban Mohács előestéjén 145
Viktória Kovács: Carrying around the Bloody Sword before the Battle of Mohács 154

Négyesi Lajos: Az 1526. évi hadjárat oszmán forrásainak ellentmondásai..... 155
Lajos Négyesi: Contradictions in the Ottoman Sources of the 1526 Campaign 166

Kanász Viktor: Az ifjú király és a meggondolatlan hadvezér. Új források II. Lajos és a mohácsi csata kora újkori megítéléséhez..... 167
Viktor Kanász: The Young King and the Reckless General. New Sources for the Early Modern Interpretation of Louis II and the Battle of Mohács 175

B. Szabó János: „Belebukott Csele patak árkába". Adalékok II. Lajos halála lehetséges helyszínének kutatásához – egy „többéves vita" margójára 177
János B. Szabó: "He Fell Into the Ditch of Stream Csele". Additions to the Research on the Possible Site of King Louis II's Death – On the Margin of a Many-Year-Long Debate 182

Orovicz Viktor: Újabb adatok II. Lajos király haláláról..... 183
Viktor Orovicz: New Data on the Death of King Louis II 193

Gábris Gyula: Természetföldrajzi észrevételek a mohácsi csatamező legújabb kutatásainak eredményeihez..... 195
Gyula Gábris: Natural Geographic Observations on the Latest Research Achievements connected to the Battlefield of Mohács 208

Viczián István – Szeberényi József – Szávoszt-Vass Dániel – Drusza Tamás: A mohácsi teraszos sík holocén felszínfejlődése és az 1526. évi mohácsi csata környezetének vízrajzi és geomorfológiai rekonstrukciója 209
István Viczián– József Szeberényi – Dániel Szávoszt-Vass – Tamás Drusza: The Holocene Landform Evolution Of The Mohács Terraced Plain: A Hydrographical and Geomorphological Reconstruction of the Presumed Site of the 1526 Battle of Mohács 251

Dénes József: Földvártól Udvarig. Hol lehetett a Brodarics István tudósításában szereplő falu?..... 253
József Dénes: From Földvár To Udvar. Where was the Village Mentioned in István Brodarics's Report? 259

S. Laczkó András: Az állandóság változatai. A Mohács-toposz használata a 18–19. századi költészetben 261
András S. Laczkó: Versions of Permanence. The Use of the Topos "Mohács" in 18th–19th Century Hungarian Poetry..... 270

Papp Júlia: „A Mohácsi Temetés". Perényi Imréné Kanizsai Dorottya az irodalomban és a képzőművészetben..... 271
Júlia Papp: „The Funeral of Mohács". Imre Perényi's Widow, Dorottya Kanizsai in Literature and Fine Arts 288

OSZMÁNELLENES SEGÍTSÉG HELYETT CSÁSZÁRELLENES LIGA?
Giovanni Francesco Capi pápai nuncius missziója 1526-ban*

NEMES GÁBOR**

VII. Kelemen pápa nunciusi jelentésekből szerzett tudomást arról, hogy Szulejmán szultán Buda elfoglalására készül. Ezért 1526. február 9-én az egyházfő levelet küldött a keresztény világ uralkodóihoz, hogy Magyarországot hatalmas török veszély fenyegeti, és mihamarabb nyújtsanak neki segítséget. Mivel tavaszszal újabb fenyegető jelentések érkeztek Budáról, ezért VII. Kelemen pápa rendkívüli követ küldését tervezte, akinek fő feladata lett volna, hogy az európai udvarokban beszámoljon a Magyarországot fenyegető oszmán támadásról. Eredetileg a firenzei Paolo Vettorit, a pápai hadiflotta kapitányát szemelte ki erre a feladatra, aki útnak indulása után váratlanul elhunyt. Emiatt a választás a tapasztalt pápai diplomatára, Giovanni Francesco (Capino) de' Capira esett. A nunciusnak kiállított ajánlólevelek többsége a francia udvari méltóságokhoz szólt, emellett a császári, az angol, valamint a portugál udvarba tervezett látogatáshoz is készültek ajánlólevelek. Capeno de' Capi 1526 márciusában indult útnak Franciaország felé, ahol titkos tárgyalásokat kezdett I. Ferenc királlyal egy császárellenes szövetség létrehozásáról. 1526. május 22-én megkötötték a cognaci ligát, melyhez a pápán és a francia királyon kívül Milánó és Velence is csatlakozott. Magyarország török elleni harcának ügye tehát inkább a titkos diplomáciai tárgyalások elfedésére szolgált. A tárgyalások végeztével Capeno de' Capi Svájcba utazott, ahol nem Magyarország török elleni harcához, hanem a liga számára toborozott zsoldosokat, akik 1527. május 6-án a Rómát feldúló császári zsoldosok ellen küzdve a Szent Péter bazilika lépcsőjén bizonyították bátorságukat.

KULCSSZAVAK: pápai diplomácia, magyar–oszmán háború, cognaci liga, keresztes háborúk, francia királyi udvar

A pápaság külpolitikájának a 15. század közepe óta központi témája volt a török elleni harc. Az Apostoli Szentszék a Magyar Királyságot nemcsak közvetlenül, diplomáciai eszközökkel vagy pénzbeli támogatással segítette, hanem az európai államok kapcsolatrendszerének alakításában is elsődleges szempont volt a keresztény fejedelmek kibékítése és az Oszmán Birodalom elleni összehangolt támadás lehetőségének megteremtése.[1] A pápa ezirányú diplomáciai törekvéseinek a Magyarország déli határának védelme szempontjából kulcsfontosságú Nándorfehérvár 1521. évi török elfoglalása adott újabb lökést.[2]

A keresztény uralkodók közötti béke azonban pont ezekben az években tűnt igazán távolinak. Bár az 1454-ben megkötött lodi béke óta a félsziget legjelentősebb államai, azaz Velence, Milánó, Firenze, a Pápai Állam, valamint a Nápolyi és a Szicíliai Királyság az erőviszonyok egyensúlyára kínosan ügyelve hozzávetőleges békében éltek,[3] ezt 1494-ben VIII. Károly francia király itáliai hadjárata felborította. A félszigetre több mint fél évszázadig

* A kézirat az HUN-REN–PPKE–PTE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport keretében, a TKI támogatásával készült. A cikk angol változatát lásd: Instead of Anti-Ottoman Help an Anti-Imperial League? Papal Nuncio Giovanni Francesco Capi's Mission of 1526. *Eastern European History Review* 5 (2022) 73–84.

** Győri Egyházmegyei Gyűjteményi Központ, intézményvezető, HUN-REN–PPKE–PTE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoport, tudományos főmunkatárs, nemes.gabor@bjhf.hu

1 FRAKNÓI 1902; SETTON 1984.
2 SETTON 1984. 198–200; BÁRÁNY 2018; BÁRÁNY 2019.
3 GATTONI 2010.

tartó háborúskodás és rövid életű, folytonosan változó, gyakran csak pillanatnyi érdekeket szolgáló szövetségek ideje köszöntött.[4]

1521. május 8-án V. Károly császár, VIII. Henrik angol király és X. Leó pápa szövetséget kötött I. Ferenc francia király és a Velencei Köztársaság ellen.[5] A harcok francia kudarcokkal kezdődtek: Odet de Foix-nak fel kellett adnia Milánót,[6] a francia–velencei haderő pedig 1522. április 27-én vereséget szenvedett a Prospero Colonna vezette szövetséges seregtől a bicoccai csatában.[7] A franciák – miután a velenceiek 1523 júliusában különbékét kötöttek a császárral, és így magukra hagyták őket[8] – 1523 őszén kétségbeesett ellentámadást indítottak Lombardiában, de a kezdeti sikerek ellenére 1524. április 30-án a sesiai csatában újabb vereséget szenvedtek a Charles de Lannoy parancsnoksága alatt álló császári seregtől.[9] A Habsburgok nyári provence-i ellentámadása után I. Ferenc király személyesen állt a francia seregek élére. Az 1524 októberében Lombardiába érkező francia had visszafoglalta Milánót, és Pavia ostromával jelezte további hódító szándékát.[10]

A gyors francia sikerek lépésre ösztönözték VII. Kelemen pápát, aki – elsősorban firenzei franciabarát tanácsadói, azaz Francesco Guicciardini, Jacopo Salviati és Roberto Acciaiuoli javaslatára – titkos megállapodást kötött I. Ferenc királlyal. Eszerint ha a pápa szabad átvonulást enged a francia csapatoknak Nápoly felé, a Pápai Állam megkaphatja Pármát és Piacenzát.[11] A szentszéki diplomácia azonban ez esetben komoly hibát vétett. 1525. február 24-én V. Károly császár Paviánál vereséget mért a francia hadakra, és maga I. Ferenc király is fogságba esett.[12] A pápának ezt követően csak kínos magyarázkodások árán sikerült visszatáncolnia a franciákkal kötött titkos megállapodásból a császár oldalára, akivel 1525. április 1-jén újították meg a szövetséget.[13]

V. Károly és I. Ferenc 1526. január 14-én kötötte meg a madridi békét, amely alapvetően formálta volna át Európa hatalmi térképét. A paviai csatában győztes császár, illetve a fogságba ejtett, és így a béketárgyalások idején kiszolgáltatott helyzetben lévő francia király közötti megegyezés azonban nem bizonyult tartósnak. A március 6-án szabadon engedett Ferenc király francia földre lépve azonnal semmisnek nyilvánította a békét, és új szövetségeseket keresett a hatalma csúcspontján lévő Habsburg császár ellen.[14]

Eközben az Oszmán Birodalom újra Magyarország ellen készülődött. VII. Kelemen pápa a magyar királyi udvarba küldött apostoli nuncius, Giovanni Antonio Burgio 1526. január 18-án kelt jelentésének[15] – amely szerint Szulejmán szultán hatalmas sereggel Buda elfoglalására készül – hatására tanácskozásra hívott hat idősebb bíborost, akikkel megállapodtak abban, hogy a fejedelmeknek és a nunciusoknak írni fognak a Magyarországot fenyegető török veszélyről.[16] A szentszéki diplomácia tehát válaszút elé került: vagy megakadályozzák a császár hatalmának túlzott növekedését, vagy békét teremtenek a keresztény fejedelmek között egy Oszmán Birodalom elleni hadjárat érdekében.[17]

1526. február 9-én VII. Kelemen pápa levelet küldött a császárhoz és öccséhez, Ferdinánd osztrák főherceghez, VIII. Henrik angol királyhoz és Thomas Wolsey bíboroshoz,[18] III. János portugál királyhoz, valamint I. Ferenc francia király helyett

4 SHAW–MALLETT 2019. 6–160.
5 GATTONI 2000. 235–239; SHAW–MALLETT 2019. 162.
6 SHAW–MALLETT 2019. 163–164.
7 SHAW–MALLETT 2019. 165.
8 GATTONI 2002. 31–36; SHAW–MALLETT 2019. 168.
9 GATTONI 2002. 56–58; SHAW–MALLETT 2019. 169–170.
10 GATTONI 2002. 79–80; SHAW–MALLETT 2019. 170–172.
11 GATTONI 2002. 82–93.
12 SHAW–MALLETT 2019. 172–174.
13 GATTONI 2002. 94–106.
14 KNECHT 2015. 6–8.
15 FRAKNÓI 1884. 303–307. n. 78.
16 Erről Lorenzo Campeggio bíboros számolt be 1526. február 8-án Thomas Wolsey bíborosnak, BREWER 1870. n. 1959.
17 Erről a dilemmáról számol be Campeggio bíboros Wolsey bíborosnak, BREWER 1870. n. 2098.
18 Campeggio bíboros 1526. február 27-én külön kérte Wolseyt, hogy vegye rá VIII. Henrik királyt a magyarok megsegítésére, BREWER 1870. n. 1998.

az országot akkor kormányzó Savoyai Lujza királynéhoz. Kiemelte: Magyarországot hatalmas török veszély fenyegeti, és mihamarabb nyújtsanak számára segítséget.[19]

Mivel újabb riasztó jelentések érkeztek Burgio nunciustól,[20] VII. Kelemen pápa egy rendkívüli követet kívánt küldeni az európai udvarokba, akinek fő feladata az lett volna, hogy beszámoljon a Magyarországot fenyegető oszmán támadásról. Eredetileg a firenzei Paolo Vettorit,[21] a pápai hadiflotta kapitányát szemelte ki erre a célra. Vettori azonban hiába kelt útnak, nem sokkal később Firenzében megbetegedett és váratlanul elhunyt.[22] Emiatt Giovanni Francesco (vagy másnéven Capino) de' Capira[23] esett a választás, aki éppen február 1-jén tért vissza Rómába a madridi béketárgyalásokról, és aki éveken keresztül Mantova követe volt V. Károly udvarában.[24] A nunciusnak kiállított ajánlólevelek többsége a francia udvar meghatározó méltóságaihoz szólt: I. Ferenc királyhoz és anyjához, Savoyai Lujza királynéhoz, Angoulème-i Margit hercegnőhöz, Antoine Duprat francia nagykancellárhoz, Jean de Lorraine és François-Louis de Bourbon bíborosokhoz, valamint a francia király hadvezéreihez: Anne de Montmorencyhez,[25] Odet de Foix-hoz, Charles (IV) de Bourbonhoz és Philippe de Chabot-hoz.[26] Emellett a császári (V. Károly,[27] Charles de Lannoy nápolyi alkirály, a paviai csata győztes hadvezére és Giovanni Salviati bíboros legátus), valamint az angol (VIII. Henrik és Thomas Wolsey bíboros), továbbá a portugál királyi udvarba (III. János portugál király) tervezett látogatáshoz is készültek ajánlólevelek.[28]

Capino de' Capi 1526. március elején kelt útra Bayonne[29] felé, hogy köszöntse a fogságból kiszabadult I. Ferenc királyt.[30] Útközben azonban módosított, és Lyon érintésével Saint-Severbe utazott,[31] ahol találkozott az ide érkező uralkodóval, majd Mont-de-Marsan érintésével Bordeaux-ba kísérte őt.[32] Capi – miután részt vett az ünnepélyes bevonuláson[33] – Andrea Rosso velencei követtel együtt egyből titkos tárgyalásokat kezdett a királlyal, amelyek témája nem az ajánlólevelén szereplő ügy, tehát Magyarország megsegítése volt, hanem egy V. Károly császár ellen irányuló szövetség megkötése.[34]

Mindeközben Rómában V. Károly császár követe, Luis Fernández de Córboba, Sessa hercege,[35] valamint Miguel de Herrera, a követség ügyvivője is gyanút fogott. Mindketten arról tájékoztatták a császárt, hogy szerinte Capi követsége valószínűleg többről szól, mint a magyarok törökellenes harcának megsegítéséről. Sőt, Sessa herceg azt is tudni vélte, hogy Vettori a rá bízott ügy terhe miatt halhatott meg.[36] Hasonlókat írt Lope de Soria, a császár genovai követe is, aki szerint a török előkészüle-

[19] Nemes 2015. 134–145. Ferdinánd főherceg, valamint VIII. Henrik király és Wolsey bíboros válaszát (1526. márc. 4., ill. ápr. 16.) l. Theiner 1860. 661–663, 669–670.

[20] Fraknói 1884. 320–323. n. 83.

[21] Guglielmotti 1876. 121–270; Lepri 2014. 670–671; Simonetta 2020.

[22] Vettori 1972. 22–223., 344; Brown 1869. n. 1226; Gayangos 1873. n. 356; Gattoni 2002. 134. A pápa 1526. március 8-án írt kondoleáló levelet Paolo öccsének, a Niccolò Machiavelli közeli barátjának számító firenzei diplomatának, Francesco Vettorinak, l. AAV Arm. XL., vol. 10, fol. 137*rv*, n. 167.

[23] Életére l. Ascari 1975; Gattoni 2002. 133. 37. j.

[24] Ascari 1975.

[25] 1526. márc. 1-jén Giovanni Matteo Giberti datárius külön írt neki arról, hogy Vettori helyett Capit küldik, Fraikin 1906. 7.

[26] Nemes 2015. 146–150. A francia királyi párnak, illetve Savoyai Lujza anyakirálynénak ezekkel együtt kiállított további leveleket l. AAV Arm. XLIV, vol. 9, fol. 433*r*–435*v*, kiadva: Balan 1885. 220–221; Fraikin 1906. 7; Nanni 1992. n. 1379–1381.

[27] A császár márc. 30-án kelt levelében említi öccsének, Ferdinándnak, hogy a bréve megérkezett hozzá, l. Bauer 1912. 378.

[28] Nemes 2015. 146–148., Nemes 2016. 180. Eközben a pápa Angliába küldte Uberto Gambarát, hogy az Henrik királyt is bevonja a császárellenes liga létrehozásába. Nunciusi kinevezéséről (1526. febr. 25–26.) l. AAV Arm. XL., vol. 11, fol. 103*rv*, 105*rv*, 109*rv*; Arm. XLIV., vol. 9, fol. 438*r*, 439*r*; Balan 1885. 218–219; Brewer 1870. n. 1992–1998. Levelezését Capival és Acciaiuolival l. Fraikin 1906. helyenként. Életére l. Brunelli 1999.

[29] I. Ferenc király 1526. március 17-én érkezett Bayonne-ba, Brewer 1870. n. 2032.

[30] Brewer 1870. n. 2068.

[31] Fraikin 1906. 7–8.

[32] Capi ápr. 8-án már Bordeax-ban volt. Fraikin 1906. 8–9.

[33] Az ünnepélyes bevonuláson Capi a rodoszi nagymester és Charles de Bourbon között haladt, Brown 1869. n. 1243, 1245.

[34] Fraikin 1906. 10.

[35] Ochoa Brun 2003. 107–108.

[36] Gayangos 1873. n. 363–364.

tekről szóló jelentés mellett a pápai követeknek az is feladata lehet, hogy a francia királyt rávegyék a madridi béke megszegésére.[37] Ezt támasztotta egyébként alá az is, hogy amikor VII. Kelemen pápa beszámolt Sessa hercegnek Capi nuncius I. Ferenc királlyal folytatott tárgyalásairól, Magyarország megsegítése szóba sem került.[38]

Miután Ferenc kísérete 1526. április végén Cognacba tette át székhelyét, az események jelentősen felgyorsultak: május 1-jén Capi és Rosso hosszasan egyeztetett a francia uralkodóval a császárellenes liga részleteiről.[39] A sietségnek több oka is volt. VII. Kelemen pápa egyrészt attól tartott, hogy az elhúzódó tárgyalások miatt az ostrom alatt lévő Milánó és Cremona elesik,[40] másrészt az is félő volt, hogy a császári diplomáciának sikerül jobb belátásra bírnia Ferenc királyt, aki így eláll a szövetség megkötésétől.[41] V. Károly császár ugyanis elküldte követeként Charles de Lannoy nápolyi alkirályt, a paviai csata győztes hadvezérét, akinek cognaci megjelenése nem kis aggodalmat okozott a pápai, a velencei és az angol diplomaták között.[42] A kedélyek megnyugtatása végett május 10-én sor került a még Savoyai Lujza régenssége idején megkötött angol–francia szövetség ünnepélyes megerősítésére, ami viszont Lannoy rosszallását váltotta ki.[43] Az ezt követő napokban az egyeztetések jól haladtak, és elkezdték a liga szerződésének szövegezését is, amelyben Capino de' Capi és Andrea Rosso követek vállaltak kulcsszerepet.[44] Charles de Lannoy alkirály – aki meggyőződött arról, hogy a francia király nem akarja teljesíteni a madridi békét – május 18-án távozott.[45] Ezután néhány, a szerződő felek közötti vitás pont tisztázását[46] követően 1526. május 22-én megkötötték a cognaci ligát.[47] Capi hivatalos célja, azaz Magyarország törökellenes harcának támogatása csak egyszer került szóba a tárgyalásokról fennmaradt iratokban. Azonban akkor is – ahogy azt Capi Umberto Gambarának, a VIII. Henrikhez küldött pápai nunciusnak elismerte – csak röviden beszélt róla a francia királynak, nehogy zavart okozzon a ligával kapcsolatos tárgyalásokban.[48]

Kezdetben egyfajta bizalmatlanság volt megfigyelhető Capino de' Capival szemben a francia és az angol diplomácia részéről egyrészt azért, mert nem pápai, hanem mantovai alattvaló volt, másrészt korábbi császári követsége miatt.[49] 1526 áprilisában ezért VII. Kelemen a firenzei Roberto Acciaiuoli személyében újabb nunciust küldött, hogy ugyancsak a pápa főtanácsadója, Francesco Guicciardini instrukciói alapján kapcsolódjon be a tárgyalásokba.[50] A hivatalos kinevező bullájában mindazonáltal a Capihoz hasonló cél, tehát a keresztény fejedelmek közötti béke és a török ellen Magyarországon és a Földközi-tengeren megindítandó háború szerepelt.[51] Acciaiuoli végül lekéste a tárgyalásokat, mert május 23-án még csak Lyonban tartózkodott.[52]

Miután VII. Kelemen pápa ratifikálta a liga szövegét,[53] Capi átadta helyét Acciaiuolinak, aki 1526. június 9-én érkezett az akkor már Angoulême-ben

[37] GAYANGOS 1873. n. 366. Fontos azonban kiemelni, hogy a békeszerződés be nem tartása nem csak a pápai diplomácia álláspontja volt, maga Wolsey bíboros is erre buzdította Savoyai Lujza királynét. BREWER 1870. n. 2036.
[38] GAYANGOS 1873. n. 395.
[39] FRAIKIN 1906. 16; BROWN 1869. n. 1265; BREWER 1870. n. 2135–2136.
[40] BROWN 1869. n. 1164, 1171, 1185, 1249, 1270, 1272, 1280, 1281, 1286, 1287; FRAIKIN 1906. XLVIII.
[41] BREWER 1870. n. 2148.
[42] BROWN 1869. n. 1270, 1276.
[43] BROWN 1869. n. 1273.
[44] FRAIKIN 1906. 17–20; BROWN 1869. n. 1272.
[45] BREWER 1870. n. 2185–2186.
[46] BROWN 1869. n. 1284–1285; GAYANGOS 1873. n. 431.
[47] FRAIKIN 1906. 26–28; BROWN 1869. n. 1289–1291, 1300; PREDELLI 1903. 183–185; SETTON 1984. 241–242; GATTONI 2002. 137, 339–346; KNECHT 2015. 9–10.
[48] FRAIKIN 1906. 22–24.
[49] Lásd erről Gregorio Casale, az angol király római követének jelentését, BREWER 1870. n. 2058.
[50] Életére l. VERUCCI 1960; GUICCIARDINI 1863. 1–5; FRAIKIN 1906. 11–12.
[51] FRAIKIN 1906. 12–15; PREDELLI 1903. 183.
[52] FRAIKIN 1906. 24–29.
[53] FRAIKIN 1906. 32, 44; BROWN 1869. n. 1311, 1320; BREWER 1870. n. 2257; PREDELLI 1903. 186.

tartózkodó francia udvarba.[54] Új feladata az lett, hogy toborozzon Svájcban 10 000 zsoldost, de nem Magyarország török elleni harcához, hanem a liga számára. Capi – miután részt vett a liga ünnepélyes kihirdetésén[55] – június 29-én kelt útnak.[56] Végül küldetését siker koronázta: augusztus 17-én érkezett meg Bergamóba 8300 svájci katonával.[57]

Mindeközben Magyarország egyre nehezebb helyzetbe került, II. Lajos királynak pedig minden eddiginél nagyobb szüksége lett volna a külső támogatásra. Az oszmán támadásról érkező nyugtalanító hírek miatt II. Lajos március 24-én levelet írt a pápának,[58] amelyet április 20-án Innocenzo Cibo bíboros olvasott fel a pápai konzisztóriumon. Az egyházfő és a bíborosi kollégium végül úgy döntött, hogy berendelik az összes Rómában tartózkodó követet, hogy tudassák uralkodóikkal a Magyarországot fenyegető veszélyt és kérjenek tőlük segítséget.[59] A döntéstől függetlenül VII. Kelemen április 23-án levelet intézett I. Ferenc francia, III. János portugál és VIII. Henrik angol királyhoz, valamint Wolsey bíboroshoz is, amelyben a magyaroknak mihamarabbi pénzbeli segítséget kért.[60] A pápa hangsúlyozta, hogy a kardinálisokkal együtt 50 000 dukátot ajánlottak fel Magyarország védelmére.[61]

A császár és a pápa kapcsolatában ekkor már tapintható volt a feszültség. V. Károly öccséhez, Ferdinánd főherceghez írott levelében azt írta, hogy olyan gyakran kap a pápától a Magyarországot fenyegető török veszélyről szóló levelet, hogy már azt sem tudja, hogy egyáltalán elhiggye-e.[62] A császár ezenkívül római követének, Luis Fernández de Córdobának azt írta, hogy amíg a pápa nem engedélyezi, hogy a keresztes hadjáratra fordítandó szentévi búcsú bevételeit Spanyolországban ő szedje be, addig nem is fogja támogatni a magyar királyt, és így a további felelősséget is a pápára hárítja.[63]

Az ezt követő hónapokban a pápai konzisztóriumon is egyre gyakrabban került szóba az oszmán veszély: Innocenzo Cibo és Paolo Emiliano Cesi bíboros hol Burgio nuncius jelentéseit, hol pedig II. Lajos király leveleit olvasta fel.[64] A pápai kollégium július 27-i ülésén Cesi bíboros tolmácsolásában hangzott el Tomori Pál kalocsai érseknek II. Lajos királyhoz írott levele, miszerint a török seregek már a Magyarország déli határát jelentő Száva folyónál vannak.[65] A szentatyát ez a hír július 30-án újabb segélykérő levelek küldésére ösztönözte: arra kérte I. Ferenc francia, VIII. Henrik angol, III. János portugál királyt és Ferdinánd osztrák főherceget, hogy sürgősen küldjenek pénzt vagy fegyvert Magyarország számára.[66]

Sajnos a pápa leveleinek nem sok hatása volt. János portugál király küldött egy csekélyebb összeget,[67] de követét 1526 júliusában francia földre érve Bayonne-nál elfogták és egészen szeptember végéig őrizetben tartották.[68] VIII. Henrik követe, Sir Thomas Wallop 1526 augusztusában indult útnak, a magyar sereg súlyos vereségének és a magyar király halálának híre már útközben érte.[69]

---

54 Fraikin 1906. 33–42.

55 Fraikin 1906. 51–52; Brown 1869. n. 1322.

56 Fraikin 1906. 45–58, 415–416; Brewer 1870. n. 2288.

57 Fraikin 1906. 81–84; Brewer 1870. n. 2465.

58 Artner 2004. 176–178. Ehhez l. még Burgio jelentéseit, Fraknói 1884. 343–351. n. 88, és Brodarics István levelét Brodericus 2012. 138–139.

59 Tusor–Nemes 2011. n. 65. Erről számolt be Girolamo Ghinucci worcesteri püspök is Wolsey bíborosnak, l. Brewer 1870. n. 2124, valamint Luis Fernández de Córdoba V. Károly császárnak Gayangos 1873. n. 395.

60 Nemes 2015. 157–162. Minden bizonnyal e brévékhez mellékelték II. Lajos királynak a pápához és Ferdinánd főhercegnek március 24-én kelt levelét és Burgio március 27-i jelentését, l. Brewer 1870. n. 2048, 2050, 2056.

61 Fraknói 1902. 301. Az egyes bíborosok felajánlásait l. Artner 2004. n. 156.

62 Brewer 1870. n. 2051.

63 Gayangos 1873. n. 401.

64 A konzisztóriumokról l. Tusor–Nemes 2011. n. 66–74. Burgiónak a török támadásról szóló jelentései: Fraknói 1884. 370–422, n. 95–113. Lajos király levelei: Artner 2004. n. 137–138, 140–141.

65 Tusor–Nemes 2011. n. 75. Tomori Pál levelét l. AAV A.A. I-XVIII. n. 6522, fol. 85*r*–86*v*, kiadva: Fraknói 1882. 92–95. VIII. Henrik angol királynak küldött másolatát l. Brewer 1870. n. 2301.

66 Nemes 2015. 165–168.

67 A portugál király június 16-án kelt válaszát l. Rebello da Silva 1865. 268–270; Artner 2004. n. 139.

68 Fraikin 1906. 81–84, 116–118.

69 Kurucz 1995. 260–261; Botlik 2007. 129; Botlik 2013. 59–60, 73–74; Bárány 2014. 523–528.

VII. Kelemen pápa 1526-ban szorult helyzetbe került. Itáliát és ezen belül a Pápai Államot V. Károly császár jelentősen megnövekedett hatalma fenyegette, az Oszmán Birodalom pedig hatalmas sereggel indult a keresztény világ ellen. Ilyen körülmények között a pápai diplomácia számára kézenfekvő lehetett, hogy a császárellenes liga titkos tárgyalásait Magyarország törökellenes harcával leplezzék. Bár Capino de' Capi nem Magyarország számára szerzett segítséget, a pápát nem lehet azzal vádolni, hogy cserben hagyta volna a magyar királyságot, hiszen nemcsak pénzzel, hanem gabonával és fegyverrel is támogatta a küzdelmet.[70] Mindez azonban kevésnek bizonyult. Míg 1526. augusztus 29-én a magyar seregek Mohácsnál szenvedtek Szulejmán szultántól megsemmisítő vereséget, addig a pápai diplomácia kudarcát 1527-ben a Sacco di Roma jelentette.

FORRÁSOK

AAV: Archivio Apostolico Vaticano (Città del Vaticano)

SZAKIRODALOM

ARTNER 2004: ARTNER Edgár: *Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája*. Szerk.: SZOVÁK Kornél – TÖRÖK József – TUSOR Péter. Collectanea Vaticana Hungariae I/1. Budapest–Róma, 2004.

ASCARI 1975: ASCARI, Tiziano: *Capi, Giovan Francesco.* In: *Dizionario Biografico degli Italiani 18*. Roma, 1975. https://www.treccani.it/enciclopedia/giovan-francesco-capi_(Dizionario-Biografico) (Letöltés ideje 2023.05.12.)

BALAN 1885: BALAN, Petrus (ed.): *Monumenta saeculi XVI. historiam illustrantia. I: Clementis VII. epistolae per Sadoletum scriptae*. Oeniponte, 1885.

BÁRÁNY 2014: BÁRÁNY Attila: *Magyarország nyugati külpolitikája (1458–1526). Angol–magyar kapcsolatok Mátyás és a Jagellók korában*. Akadémiai nagydoktori értekezés. Debrecen, 2014.

BÁRÁNY 2018: BÁRÁNY Attila: Egy humanista diplomata a 16. század eleji Magyarországon: Hieronymus Balbi. In: BÁRÁNY Attila – PUSZTAI Gábor (szerk.): *Diplomata Írók – Író diplomaták*. Memoria Hungariae 6. Debrecen, 2018. 7–33.

BÁRÁNY 2019: BÁRÁNY, Attila: A Humanist Diplomat in Early 16th Century Hungary: Hieronymus Balbus. *Acta Neerlandica – Bijdragen tot de Neerlandistiek Debrecen* 15 (2019) 11–48.

BAUER 1912: BAUER, Wilhelm: *Die Korrespondenz Ferdinands I, Vol. I. Familienkorrespondenz bis 1526*. Veröffentlichungen der Komission für neuere Geschichte Österreichs 11. Wien, 1912.

BOTLIK 2007: BOTLIK, Richárd: Henry VIII and the New Hungarian Political Élite in 1526–1527. The Anglo-Hungarian Relationship After the Battle of Mohács. *Publicationes Universitatis Miskolcinensis. Sectio Philosophica* 12:2 (2007) 123–145.

BOTLIK 2013: BOTLIK Richárd: *VIII. Henrik angol király magyar szövetségesei*. Kaposvár, 2013.

BREWER 1870: BREWER, John Sherren (ed.): *Letters and Papers, Foreign and Domestic, of the reign of Henry VIII. IV/1*. London, 1870.

BRODERICUS 2012: Stephanus BRODERICUS: *Epistulae.* Bibliotheca Scriptorum Medii Recentisque Aevorum XVI. Ed. Petrus KASZA. Budapestini, 2012.

BROWN 1869: BROWN, Rawdon (ed.): *Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice III. 1520–1526*. London, 1869.

BRUNELLI 1999: BRUNELLI, Giampiero: *Gambara, Uberto. In Dizionario Biografico degli Italiani 52.* Roma, 1999. https://www.treccani.it/enciclopedia/uberto-gambara_(Dizionario-Biografico). (Letöltés ideje 2023.05.12.)

FRAIKIN 1906: FRAIKIN, Joseph: *Nonciatures de France. Nonciatures de Clement VII I (Depuis la bataille de Pavie jusqu'au rappel d'Acciaiuoli)*. Paris, 1906.

FRAKNÓI 1882: FRAKNÓI Vilmos: Tomori Pál kiadatlan levelei. *Magyar Történelmi Tár* 30 (1882) 78–95.

FRAKNÓI 1884: *Magyarországi pápai követek jelentései 1524–1526*. Kiad. FRAKNÓI Vilmos. Monumenta Vaticana Hungariae II/1. Budapest, 1884.

FRAKNÓI 1902: FRAKNÓI Vilmos: *Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római szentszékkel II*. Budapest, 1902.

GATTONI 2000: GATTONI, Maurizio: *Leone X e la geo-politica dello Stato pontificio (1513–1521).* Collectanea Archivi Vaticani 47. Città del Vaticano, 2000.

[70] NEMES 2016. 182.

Gattoni 2002: Gattoni, Maurizio: *Clemente VII e la geo-politica dello Stato pontificio (1523–1534).* Collectanea Archivi Vaticani 49. Città del Vaticano, 2002.

Gattoni 2010: Gattoni, Maurizio: *Sisto IV, Innocenzo VIII e le geopolitica dello Stato Pontificio (1474–1492)*. Religione e società. Storia della chiesa e dei movimenti cattolici 52. Roma, 2010.

Gayangos 1873: Gayangos, Pascual de (ed.): *Calendar of State Papers, Spain III/1. 1525–1526*. London, 1873.

Guglielmotti 1876: Guglielmotti, Alberto: *La guerra dei pirati e la marina pontificia dal 1500 al 1560 I.* Firenze, 1876.

Guicciardini 1863: *Opere inedite di Francesco Guicciardini IV*. A cura di Guicciardini, Piero e Luigi. Firenze, 1863.

Knecht 2015: Knecht, Robert J.: Francis I in Aquitane: A British View. In: Uő: *Francis I and Sixteenth-Century France*. Variorum Collected Studies Series. London–New York, 2015.

Kurucz 1995: Kurucz György: Érdekek és előítéletek. A brit diplomácia és Magyarország a 18. század végéig. *Századok* 129:2 (1995) 253–284.

Lepri 2014: Lepri, Valentina: Vettori, Paolo. In: *Machiavelli. Enciclopedia machiavelliana III*. Roma 2014.

Nanni 1992: Nanni, Luigi (ed.): *Epistolae ad principes I. 1513–1565.* Collectanea Archivi Vaticani 28. Città del Vaticano, 1992.

Nemes 2015: *Brevia Clementina. VII. Kelemen pápa magyar vonatkozású brévéi (1523–1523*). Kiad. Nemes Gábor. Collectanea Vaticana Hungariae I/12. Budapest–Győr–Róma, 2015.

Nemes 2016: Nemes, Gábor: The Relations of the Holy See and Hungary under the pontificate of Clement VII (1523–1526). In: Bárány, Attila (ed.): *The Jagiellonians in Europe: Dynastic Diplomacy and Foreign Relations*. Memoria Hungariae 2. Debrecen, 2016.

Ochoa Brun 2003: Ochoa Brun, Miguel Ángel: *Historia de la diplomacia española V. La diplomacia de Carlos V*. Biblioteca diplomática española, Sección estudios 6. Madrid, 2003.

Predelli 1903: *I Libri Commemoriali della Republica di Venezia. Registri VI.* A cura di Predelli, Riccardo Monumenti storici pubblicati della R. Deputazione Veneta di Storia Patria I/11 Venezia, 1903.

Rebello da Silva 1865: Rebello da Silva, Luis Augusto (ed.): *Corpo diplomatico portuguez contendo os actos e relações politicas e diplomaticas de Portugal com as diversas potencias do mundo desde o seculo XVI até os nossos dias II.* Lisboa, 1865.

Setton 1984: Setton, Kenneth M.: *The Papacy and the Levant (1204–1571) III*. Philadelphia, 1984.

Shaw–Mallett 2019: Shaw, Christine – Mallett, Michael: *The Italian Wars 1494–1559. War, State and Society in Early Modern Europe*. Modern Wars In Perspective. Abingdon–New York, 2019.

Simonetta 2020: Simonetta, Marcello: Vettori, Paolo. In: *Dizionario Biografico degli Italiani 99.* Roma, 2020. https://www.treccani.it/enciclopedia/paolo-vettori_(Dizionario-Biografico) (Letöltés ideje 2023.05.12.)

Theiner 1860: Theiner, Augustin: *Vetera monumenta historica Hungariam sacram illustrantia II*. Roma, 1860.

Tusor–Nemes 2011: *Consistorialia Documenta Pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae (1426–1605)*. Közreadja: Tusor Péter – Nemes Gábor. Collectanea Vaticana Hungariae I/7. Budapest–Rome, 2011.

Verucci 1960: Guido Verucci: Acciaiuoli, Roberto. In: *Dizionario Biografico degli Italiani 1.* Roma, 1960. https://www.treccani.it/enciclopedia/roberto-acciaiuoli_(Dizionario-Biografico)

Vettori 1972: Vettori, Francesco: *Scritti storici e politici*. A cura di Niccolini, Enrico. Storia d'Italia 252. Bari, 1972.

INSTEAD OF ANTI-OTTOMAN HELP AN ANTI-IMPERIAL LEAGUE PAPAL NUNCIO GIOVANNI FRANCESCO CAP'S MISSION OF 1526

Gábor Nemes

Key Words: papal diplomacy, Hungarian-Ottoman War, League of Cognac, crusade, French royal court

Pope Clement VII was informed about Suleiman the Magnificent's plans to occupy Buda from the reports of the nuncios. The pope sent letters to the monarchs of the Christian world on 9 February 1526 to urge a prompt aid to the Kingdom of Hungary, since it was threatened by a huge Ottoman attack. As there were further grim reports from Buda, Clement VII planned to send an extraordinary nuncio, whose main duty would have been to inform the European courts about the Ottoman campaign that threatened Hungary. At first, he chose the Florentine Paolo Vettori, the captain of the papal navy, for the role; however, he died soon after his departure. Therefore, the experienced papal diplomat, Giovanni Francesco (Capino) de' Capi was appointed. Capeno de' Capi set off in March 1526 to France, where he entered negotiations with Francis I to form an ally against the emperor. On 22 May 1526 the League of Cognac was signed by Clement, Francis, Venice, and Milan. Consequently, Hungary's case of an anti-Ottoman campaign was rather for the sake of covering secret diplomatic negotiations.

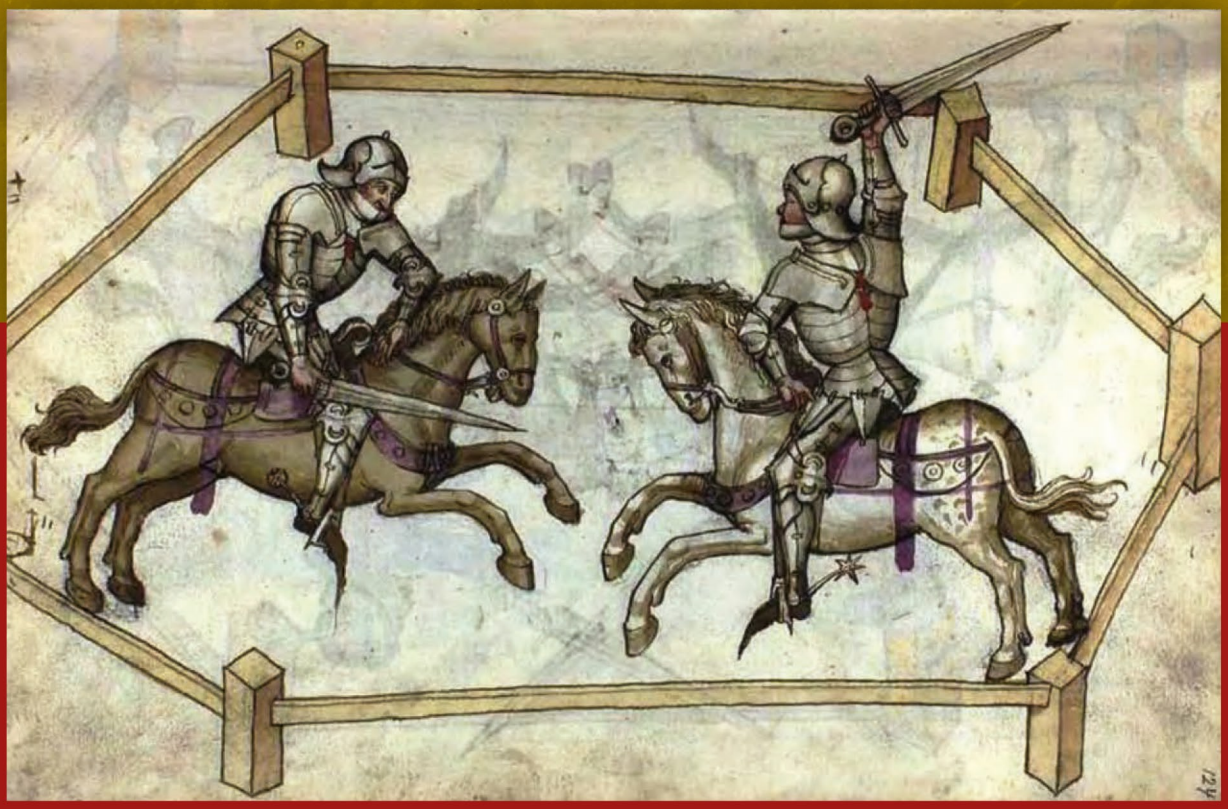

0000 Ft

9 786156 388544

www.martinopitz.hu